

ОКРУГЛИ СТО У ИСТОРИЈСКОМ АРХИВУ - КРУШЕВАЦ

Записник са састанка "Округли сто" на тему ослобођења
Крушевца 14. октобра 1944. одржаног 6.12.1990. у 10 часова у
сали зграде СО Крушевац

Присутни:

*Средоје Урошевић (командант II
пролетерске дивизије), Исидор Бурковић, БоГосав
Митровић, Пеко Поповић, Мишо Мартиновић,
Влада Шошкић, Чедо Радовић, Радун Гарчевић,
ДраГиша Стојковић, МиодраГ Вулетић, Милосав
Петровић, Јанко Милојевић, Десимир Здравковић,
Бранислав Николић, Велимир Михајловић
(Председник СО Крушевац), Мића Тодоровић,
Михаило Црнчевић (СУБНОР), Иван Пудло,
ДраГиша Милошевић, Јелена Ђиновски, Коста Радић,
Влада Илић, Божо Илић.*

Састанак отвара председник Општинског одбора СУБНОР-а Михаило Црнчевић поздрављајући присутне уз речи захвалности. Затим даје уводну реч која садржи образложење о неминовности разговора и дискусије на тему ослобођење Крушевца од окупатора 14.10.1944. године. Ова тема је наметнута писањем часописа "Погледи" марта 1990. (бр. 63, 64, 65 и 66). Одбор СУБНОР-а је реаговао, те смо направили одговор, документован у сарадњи са ИАК, који је објављен у листу "Победа" у неколико наставака. Представник "Новости плус" је објавио коментаре, затим је уследила емисија на Радио Крушевцу

(у сарањи ИАК и СУБНОР). Павле Шипка иас је такође недокументовано напао. На седници СУБНОР-а у току јуна је одлучено, те је донет закључљк да се одржи овај округли сто.

Председник СО Велимир Михајловић је пожелео добродошлицу учесницима скупа и изражава жаљење што није присутна и друга страна, тј. људи који су дали написе у "Погледима".

Иван Пудло истиче да најмеродавније личности, које су данас присутне, могу да потврде релевантне чињенице у вези са ослобођењем Крушевца. Анализираће се и вредновати сва историјска грађа која се односи на овај период. Све ће се ово довести у толерантан однос, тако да ће се разјаснити дилеме које се могу јавити код недокументовано обавештених људи. Дневна политика не сме да утиче на историјске чињенице.

Професор Драгиша Милошевић ће изнети излагање у вези са документацијом која се односи на временски период који обухвата догађаје везане за ослобођење Крушевца, а затим ће доћи до дискусије.

Д. Милошевић излаже укратко чињенице (на основу документације ИАК) које демантују писање листа "Погледи"

Средоје Урошевић сматра да треба изнети чињенице и догађаје у правом светлу ради свих који су учествовали у борби против окупатора на овај или онај начин. Било је доста људи који су мобилисани од стране четничког покрета и који су искрено веровали у национални отпор. Што се тиче НОВЈ, она је доказала да је била ослободилачка, антифашистичка и антимонархистичка. Као нокрет организација ДМ се појављује у периоду август - септембар 1941. У прво време било је дилема код оних који су пружали отпор окупатору, јер су и првобитни циљеви били готово исти, мада је чињеница да је ДМ био монархистички опредељен. Значи, постојале су две врсте организација отпора, које су заговарале отпор. Стратегија ДМ је до новембра била обојена национално - ослободилачки, а што се тиче идеологије антикомунистички. Такођеје, већ у овом периоду, покрет био

организован, а то је био случај и са партизанским покретом. Четници нису ступили у конкретне акције. Иначе, извршен је увид у ратну и политичку ситуацију. ДМ није веровао да ће се партизани организовати у војне формацијс. Долазило је до неких заједничких напада, али је било карактеристично да су се Немци у тим приликама предавали четницима. Касније се већ примећивало повлачење ДМ (као у нападу на Краљево). Сматрамо да су они први почели да изазивају братоубилачки рат и постепено одустају од народноослободилачке борбе. По његовом мишљењу ово је била издаја, те је тиме потпомогнут геноцид.

Догађаји око ослобођења Крушевца указују да је Драгутин Кесеровић сачинио сценарио с обзиром на долазак јединица Црвене армије. До половине октобра завршена је прва етапа ослобођења Србије. Кесеровић је мобилисао доста својих јединица да би онемогућио нашим бригадама прилаз граду. Блокаду су држали немачким тенковима.

Извршили су насилну мобилизацију, затим је покушан контакт са Русима. Руси нису били обавештени о нашим, партизанским дејствима те партизани нису имали садејство са њиховим снагама. Четници су вршили дезинформацију ("партизани су троцкиски, ми нисмо са њима") те нам Руси нису дозволили да уђемо. Ишло се на то да Руси прихвате четнике и Томашевићу је наређено да им се више не одупире. Црвена армија улази у Крушевац, док смо ми припремили терен за ослобођење водећи борбе у околини града. Треба споменути и период наших акција од 1941. године.

Град није директно ослободила II пролетерска дивизија.

Наши борци су касније ушли у њега и без борбе.

Ово се може закључити и из Кесеровићевих извештаја.

Драгиша Милошевић се надовезује даљим изношењем чињеница и истиче да је коришћена четничка документација почев од 1. јула 1944. Каже да је Самарцићу из "Погледа" и Југославу Миладиновићу упугио позиве за округли сто да би документовали своје тврдње. Документацију коју наводи Милошевић потписали су Гордић и Кесеровић, као и штабови II пролетерске дивизије и III српске бригаде (показује ксерокскопије). Ослањајући се на ове документе дат је демант.

(Показује фотографије које приказују улазак Јединица Црвене армије).

Чедо Радовић (4. пролетерска): Чињеница је да су Руси први ушли у град. Четници су практично били окупатори Крушевца и бранили га од нас. Поновили смо напад 11/12. 09.1944. Претходно смо наишли на јаке немачке снаге (из 4. прол. црногорске бригаде је погинуло око 450 бораца). Треба обратити пажњу и на двомесечне борбе (3. СНО и 4. црногорска прелази преко Мораве 16. септембра и сукобљавају се са четницима и недићевцима). После преласка Ибра, Копаоник и ово подручје препуштени су Немцима. Приликом борби Немци су истурили четнике, тако да смо се са њима сукобљавали. Ослобађање се споро одвијало. Друга пролетерска дивизија била је ослабљена због слања јединица према снагама Црвене армије.

Божо Жигић: Друга пролетерска одигрла је улогу у борбама око ослобођења Крушевца. (Био сам комесар 3. батаљона у 3. СНО). Погинуло је, приликом борби, преко 200 бораца 2. пролетерске дивизије.

Исидор Ђурковић: Историјски архив Крушевац је желео да на прави начин иснесе истину. Презентирани материјал је урађен тачно и коректно.

Немци су били оријентисани на комуникације у овом крају и околини, тј. око Крајева, те је терен био тежак за борбу, још уз присуство четника, нарочито у периоду септембар-октобар 1944. године (Чита документ немачког команданта, пешадиј. генерала) и Нешка Недића, команданта групе корпуса, од 1. јула 1944.). Почетком септембра група корпуса Драгутина Кесеровића напада Крушевац и околину у циљу одбране од партизанских снага (извршена мобилизација 1. септембра).

Ђурковић документује чињенице и наставља: Борбе за ослобођење су се развијале у три етапе: I етапа - око 7. октобра, II - од 7. до 12. октобра, III - од 12. до 14. октобра. Јединице 2. пролетерске дивизије, а посебно 3 СНО, биле су нападане од стране Немаца и четника који су наступали иза њих као пешадија.

Што се тиче Кесеровића понудио је савезништво својих четника Русима. Послат је поручник Злагковић (Златановић ?)

те је наређено да се Немци разоружају (ујутру је одржан састанак између команданта Весића и поручника Крамера). Требало је кренути у акцију.

С. Урошевић: допуњава саговорника и додаје да генерал Миљајев стиже касније, а дочекује га Кесеровић.

И. Бурковић истиче да су се Немци тада већ повукли према Трстенику, те је доста њих убијено. Значи, у време када је нападала 2. дивизија четници су били у Крушевцу.

Мишо Мартиновић: Друга дивизија се два месеца борила у овом крају против Кесеровићевих четника. Имали смо тешке губитке (нпр. из 6 СНО и 4. пролетерске, као и 3 СНО). У периоду од 16. до 22. 09. имали смо велике губитке у борбама са четницима. Међутим, 4. пролетерска нанела је велике губитке и четничким снагама.

Значи, Драгутин кесеровић је направио "сценарио" за "ослобођење" Крушевца, односно са доласком снага Црвене армије (окопна заштитница).

Богосав Митровић (начелник штаба 3 СНО) се слаже са излагањем генерала Урошевића. Напоменуо је да је касније генерал Црвене армије Миљајев одбио предлог да се почне са хапшењем четника. У сам град Руси су ушли слободно, несметано (нешто је изгинуло непосредно пред њим).

Што се тиче природе наше борбе против окупатора она је карактер народноослободилачког рата, а до социјалистичке револуције је дошло по ослобођењу.

Пеко Поповић је сагласан са досадашњим излагањима. (истиче да је био командант 3. батаљона 3. СНО).

Каже да је елан Кесеровићевих четника дошао до изражаја тек у одбрани Крушевца од снага партизанских бригада. Имали смо мање сукоба са њима, тј. са људима Мирка Томашевића. Немци су истурили тенкове, а четници нас директно нападали. Повлачили смо се иред њима према положају Јастрепца. Касније смо поново започели напредовања (тзв. "микро" борбе 3. батаљона).

Јанко Милојевић истиче да би, можда, данашњи разговор за Округлим столом требало објавити у штампи да би истина дошла до изражаја. У ириложеном материјалу треба разрадити детаље - које борбе су вођене и како. Ово ради документовања чињеница и давања објашњења присуства Кесеровићевих четника у граду и тока њиховог дочека јединица Црвене армије. Значи, треба разјаснити улогу снага Д. кесеровића. Такође треба демантовати и неке друге квалитете (писање о Милоју Закићу и сл.).

Влада Илић сматра да је састанак био успешан и у потпуности постигао свој циљ.

Иван Пудло закључује скуп и захваљује се присутнима на раду.

Скуп је завршен у 14 часова поподне.

06.12.1990. године
Крушевац

Записничар,
Јелена Ђуновски